

Közösségi és egyetemi folyóiratkiadók fokozatosan haladnak az új, Open Access modellek felé¹

Sasvári Péter²

Link: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.32668.77449>

Bevezetés

Danielle Padula, a Scholastica marketing- és közösségfejlesztési vezetője a független tudományos kiadók publikációs gyakorlatáról nemrégiben készült felmérés eredményeit értékelve megállapítja, hogy ezek a kiadók fokozatosan haladnak a teljesen szabad hozzáférésű (Open Access) modellek felé, és eközben még azon dolgoznak, hogy a közelmúltbeli finanszírozói kezdeményezések – például a Plan S és az OSTP Nelson Memo – figyelembevételével meghatározzák a legjobb hosszú távú növekedési potenciállal rendelkező lehetőségeket.

Egyetemi sajtó megközelítése

2020-ban írtak egy **bejegyzést** [2] a London School of Economics (LSE) blogba arról, hogy a tudományos közösség, az egyetemi sajtó és az egyetemi folyóiratkiadók hogyan közelítik meg a szabad hozzáférésre (Open Access, OA) való átállást, a független tudományos kiadók körében végzett, a The State of Journal Production and Access [A folyóirat-előállítás és -hozzáférés helyzete] című Scholastica-felmérés eredményei alapján. Két évvel később **közzétették a második globális felmérésük eredményeit** [3] ugyanebben a témában. A kérdőív készítőik azért szerettek volna visszatérni a témára, és feltenni az egyszerű, mégis meglehetősen összetett kérdést: **mi változott azóta?**

A legutóbbi, 2022 decemberében kiadott felmérési jelentés szerint a közösségi és egyetemi kiadók egyre nagyobb számban igyekeznek a folyóiratokat teljesen OA modellekre átállítani, és ahogy 2020-ban, úgy most is sokan dolgoznak azon, hogy beazonosítsák az életképes finanszírozási lehetőségeket. A legjobb finanszírozási megközelítésekkel kapcsolatban azonban fokozatosan egyetértés alakulhat ki, ami azt jelenti, hogy még többen alakulnak át OA-ra.

Az alábbiakban kiemeljük a felmérésben résztvevők által említett, 2020-hoz képest fókuszban álló OA modelleket és finanszírozási lehetőségeket, valamint a független kiadókra gyakorolt lehetséges következményeket.

---

¹ Az alábbi közlemény a Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar gondozásában megjelenő **Államtudományi Hírlevél** Tudományos sarok rovatában jelent meg. A korábbi hírlevelek elérhetőek az alábbi honlapon keresztül: <https://antk.uni-nke.hu/kutatas-tudomanyos-élet/allamtudomanyi-hirlevel/aktualis-szamok>

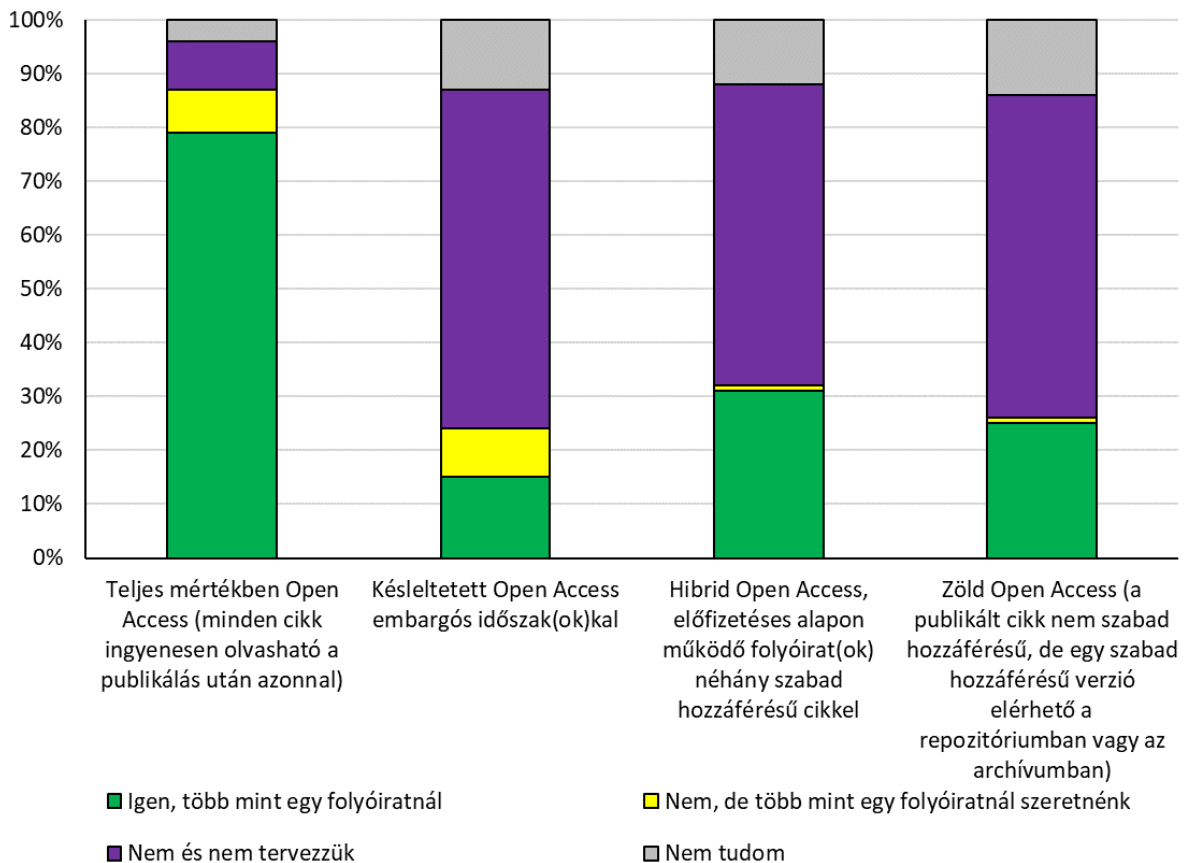
Az oktatási anyagnak szánt tanulmány **Danielle Padula (2023): Society and university journal publishers gradually progressing towards new OA models**, <https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2023/03/23/society-and-university-journal-publishers-gradually-progressing-towards-new-oa-models/> alapján készült.

² Egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Közszervezési és Infotechnológiai Tanszék, 1083 Budapest, Ludovika tér 2. E-mail: Sasvari.Peter@uni-nke.hu

A legutóbbi State of Journal Production and Access [A folyóirat-előállítás és - hozzáférés helyzete] felmérés legfontosabb megállapításai

Némi háttérinformációként, a Scholastica lefuttatta a második **State of Journal Production and Access** [3] felmérést 2022 júniusa és októbere között. A felmérésre, amelyben olyan személyek vehettek részt, akik egy vagy több lektorált folyóiratot önállóan kiadó tudományos szervezetekkel dolgoznak, 82 válasz érkezett, ami 30%-os növekedést jelent a 2020-ban végzett első felméréshez képest.³

Tehát hogyan hasonlíthatók össze az eredmények?

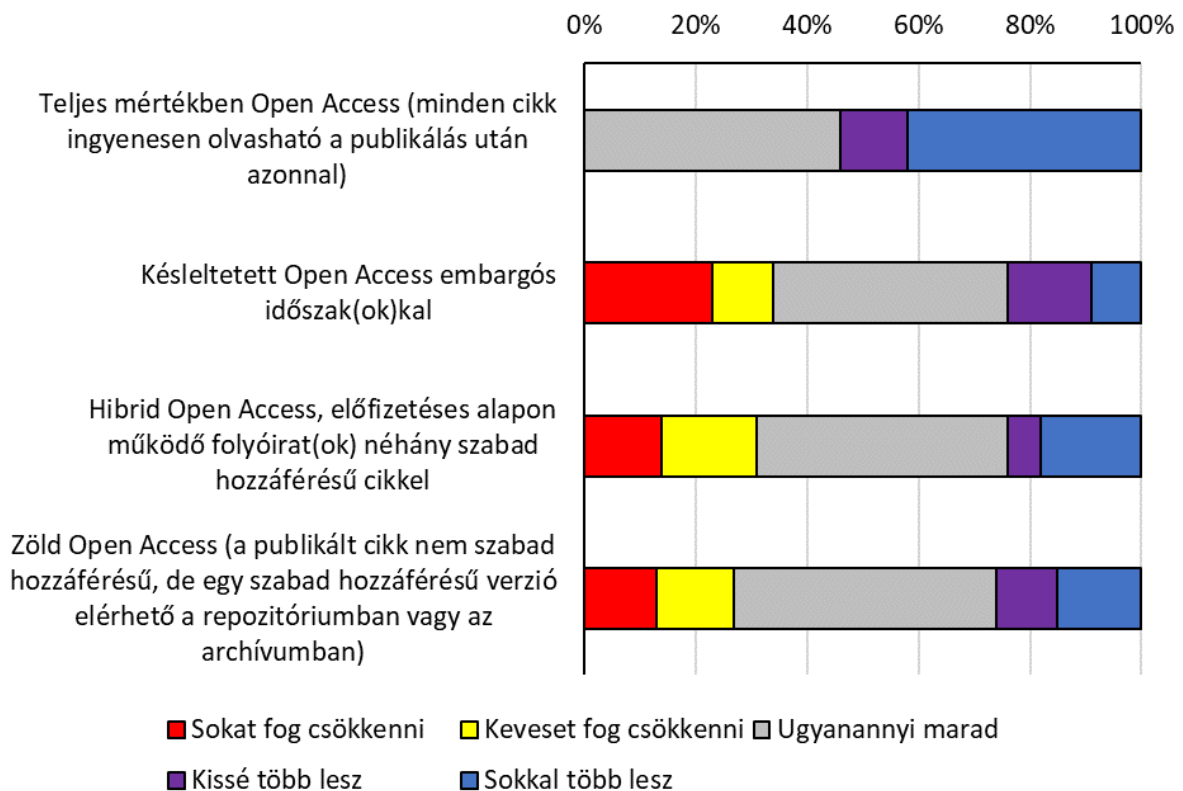

1. ábra: Alkalmazza-e szervezetük az alábbi szabad hozzáférésű publikációs modelleket valamelyik folyóiratánál?

Először is megnézték, hogy a felmérésben részt vevő válaszadók milyen OA modelleket használnak, és milyen prioritásokat adnak meg 2022-ben, egyértelmű lineáris tendenciákat mutattak ki. Ahogy 2020-ban, úgy most is a **teljesen OA publikálás** (ahol minden cikk a megjelenés után azonnal szabadon olvasható) **volt a leggyakoribb** szabad hozzáférésű megközelítés; a válaszadók 80%-a mondta azt, hogy a szervezetük teljesen szabad hozzáférésű publikálási modelleket alkalmaz. A zöld és a hibrid szabad hozzáférésű modellek használata is viszonylag változatlan maradt 2020-hoz képest: a válaszadók 25%-a jelezte, hogy kiadója zöld OA hozzáférést alkalmaz (a 2020-as 25%-os arányhoz képest), és 31%-a

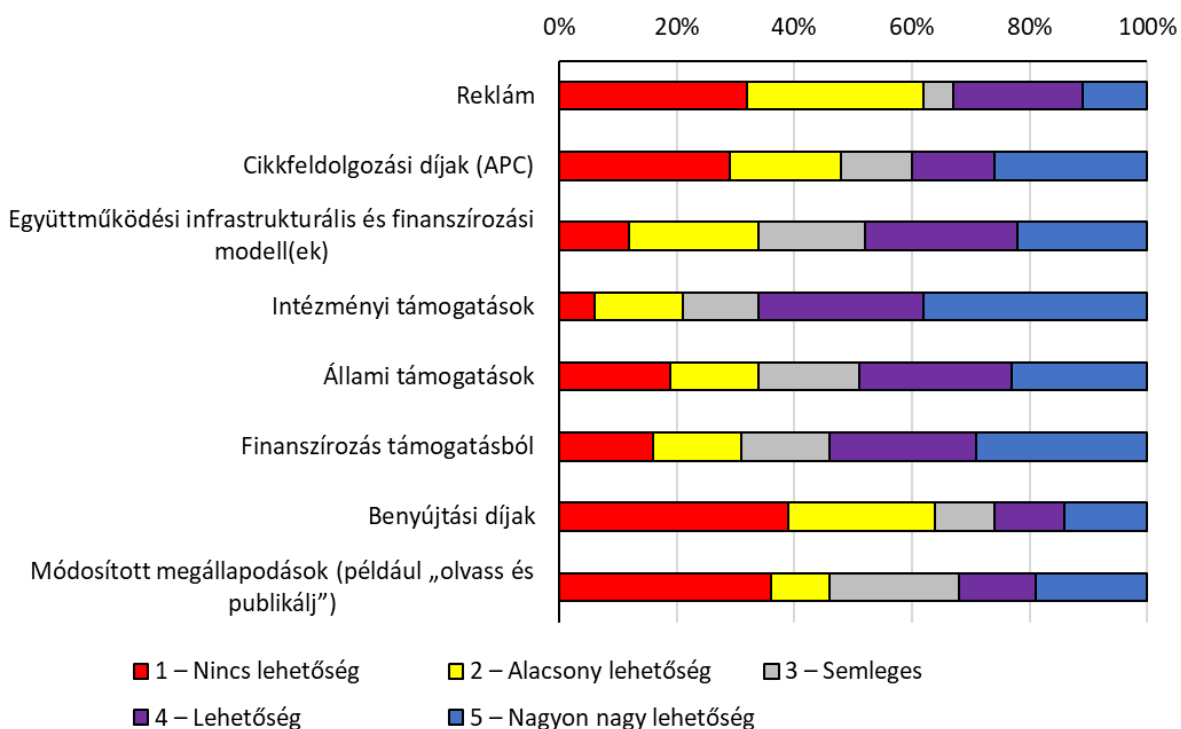
³ *Egy megjegyzés a felmérésről: A Scholastica elismeri, hogy ez a felmérés nem biztos, hogy teljes mértékben reprezentatív a közösségi és az egyetemi kiadói közösségre nézve. A későbbi felmérések során szélesebb körű válaszadói kör lefedésére törekveszenek. E korlátok elismerése mellett remélik, hogy e felmérés eredményei értékesek lesznek az olvasó közösség számára. A 2022-es State of Journal Production and Access [A folyóirat-előállítás és -hozzáférés helyzete] felmérési jelentés és a teljes adatsor közvetlenül letölthető. [3]

nyilatkozott úgy, hogy kiadója a hibrid szabad hozzáférésű modellt alkalmazza (míg 2020-ban 30% volt ez az arány).

2. ábra: Mit gondol, a következő három évben hogyan fog változni az alábbi szabad hozzáférésű modellek által használt folyóirat-kiadási program?

A 2020-as évhez hasonlóan a teljes mértékben OA kiadványok megjelentetése is a jövőbeni fő prioritások között szerepelt a megkérdezettek körében; 93% jelezte, hogy a teljesen szabad hozzáférésű modellek fenntartását tervezi, „egy kissé több lesz” vagy „sokkal több lesz”. A teljesen OA folyóiratok elterjedtsége a megkérdezett független tudományos kiadók körében tükrözi az ilyen kiadás iparági szintű növekedését az elmúlt évtizedben, ahogyan azt a közelmúltbeli jelentésekben, ideértve a 2018-as [STM jelentésben](#) [4] és a 2021-es [STM Global Brief](#) [5] kiadványban is megfigyelték.

3. ábra: Egy 1–5-ig terjedő skálán, Ön szerint mekkora az esélye annak, hogy az alábbi lehetőségek közül a szervezetüknél a következő 3 évben teljes egészében szabad hozzáférésű folyóiratokat finanszírozzanak?

Egy kivétellel szintén folytatódó tendenciákat látunk a különböző, teljes mértékben OA folyóiratok finanszírozási lehetőségeinek megítélését illetően. A 2020-as évhez hasonlóan a válaszadók többsége a következő három évben is **az intézményi dotációkat és a támogatásokat** tartotta a teljesen OA folyóiratok finanszírozásának nagy lehetőségének: 66% az intézményi dotációk esetében „némi” vagy „nagyon nagy” lehetőséget, 55% pedig a támogatások esetében „lehetőség”-et vagy „nagyon nagy lehetőség”-et jelölt meg. A 2020-as évhez hasonlóan a cikkfeldolgozási díjak lehetőségeit illetően is meglehetősen egyenletesen oszlanak meg a vélemények: 48% „alacsony” vagy „nincs” lehetőségként, 42% pedig „átlagos” vagy „nagyon nagy” lehetőségként értékelte a cikkfeldolgozási díjakat. A legalacsonyabbra értékelt lehetőségek között ismét a módosított megállapodások, a reklám és a benyújtási díjak szerepeltek.

Az „*együttműködési infrastrukturális és finanszírozási modell(ek)*” vonatkozásában érzékelt lehetőség azonban alacsonyabbnak bizonyult, mint korábban. A válaszadók kevesebb mint fele (47%) értékelte ezt a potenciált „átlagos” vagy „nagyon nagy” lehetőségként 2022-ben, szemben a 2020-as 54%-kal. Ez egy nagyon finom különbség, amelynek lehetnek vagy nem lehetnek jövőbeli következményei – ezt csak az idő fogja megmutatni. És vitathatatlanul az idő lesz a döntő tényező az OA finanszírozási megközelítéseket fontolgató kiadók számára. Az olyan szabad hozzáférésű kezdeményezések elindításával, mint a [Plan S](#) [6] és a Fehér Ház [OSTP Nelson Memo című közleménye](#), [7] valamint a tudományos kommunikációban érdekelt felek támogatásának megnyilvánulásai, mint például a március 3-i [IPLC Letter to the Office of Science & Technology Policy](#) [IPLC levél a Tudományos és Technológiai Szakpolitikai Hivatalhoz] [8], sokakra egyre nagyobb nyomás nehezedik abban a tekintetben, hogy dolgozzanak ki egy tervet a nulla embargójú publikálásra, amit azt a [Clarke & Esposito augusztusi számában](#) [9] a The Brief rovatban részletesen tárgyaltak. Mivel nincsenek már eleve létező együttműködési infrastruktúrák, amelyekhez csatlakozhatnánk, a támogatások és a dotációk jelenthetik a leggyorsabb utat az első lépés megtételére. Ez teret engedhet az új

együttműködési infrastrukturális programok fejlesztésének, tehát nem feltétlenül jelentene eltérést ettől a lehetőségtől.

A 2019-ben kiadott olyan kezdeményezések ellenére, mint a **Transformative Agreement Toolkit** [Módosított megállapodások eszköztára] [10], a Society Publishers Accelerating Open Access and Plan S (SPA-OPS) [A szabad hozzáférést és a Plan S-t előmozdító közösségi kiadók] projektet követően, a legutóbbi felmérés szerint a független kiadók körében továbbra is korlátozott lehet a módosított megállapodások kialakítása iránti érdeklődés. Ez talán választ ad azokra a kihívásokra, amelyek a partnerek biztosításával és az ilyen modellek teljes mértékben OA-á történő tényleges átalakításával járnak. A **kérdés továbbra is fennáll: [11] honnan származik majd a végső finanszírozás?**

Visszatérés a kiindulási felméréshez: lassan és egyenletesen a szabad hozzáférés versenyében

Összességében nem kérdéses, hogy a közösségi és az egyetemi kiadók haladnak az OA felé vezető versenyben. Úgy tűnik, hogy csak lassú és egyenletes ütemben teszik ezt, valószínűleg azért, hogy elkerüljék a folyamatos fenntarthatósági kihívásokkal való összeütközést, amint az a cOAlition S által készített **The OA Diamond Journals Study** [A szabad hozzáférésű gyémánt folyóiratok felmérése] című tanulmány 1. részéből kiderül, és amely 1619 teljesen OA folyóirat felmérésén alapul. [12] A felmérésben részt vevő válaszadók vegyes mértékben számoltak be az OA publikációs programok fenntarthatóságáról, valamivel több, mint 40% éppen nyereséges, 25% pedig veszteséges volt.

A közelmúltbeli előrelépések, mint például az **International Water Association** [Nemzetközi Vízügyi Szövetség] (IWA Publishing) és mások új Subscribe to Open [Feliratkozás a szabad hozzáférésre] (S2O) modelljei [13], valamint az **MIT Shift+OPEN** [14] kezdeményezés elindítása az Arcadia Fund kezdeti támogatásának segítségével azt mutatják, hogy a független kiadók valóban életképes nonprofit finanszírozási partnerségeket találnak, és a szabad hozzáférés felé haladnak. Egy nemrégiben megjelent **Scholastica blogsorozatban** [15] számos független kiadó is az OA -ra történő áttérést nevezte meg a 2023-as év egyik legnagyobb publikációs lehetőségének, ami arra utal, hogy a szerzők és az olvasók is fényes jövőben bizakodhatnak.

Felhasznált irodalom

- [1.] Danielle Padula (2023): Society and university journal publishers gradually progressing towards new OA models, <https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2023/03/23/society-and-university-journal-publishers-gradually-progressing-towards-new-oa-models/>
- [2.] Danielle Padula (2020): Open Access is here to stay. But who will pay?, <https://blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2020/10/21/open-access-is-here-to-stay-but-who-will-pay/>
- [3.] The State of Journal Production and Access 2022: Report on survey of independent academic publishers, <https://lp.scholasticahq.com/journal-production-access-survey-2022/>
- [4.] The STM Report, https://www.stm-assoc.org/2018_10_04_STM_Report_2018.pdf
- [5.] STM Global Brief 2021 – Economics & Market Size, https://www.stm-assoc.org/wp-content/uploads/2022_08_24_STM_White_Report_a4_v15.pdf
- [6.] Plan S, Making full and immediate Open Access a reality, <https://www.coalition-s.org/>
- [7.] OSTP Nelson Memo, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/08/08-2022-OSTP-Public-Access-Memo.pdf>
- [8.] IPLC Letter to the Office of Science & Technology Policy (2023), <https://ivpluslibraries.org/2023/03/iplc-letter-to-the-office-of-science-technology-policy/>

- [9.] the Brief, Zero Embargo, https://www.ce-strategy.com/the-brief/zero-embargo/?utm_content=239506313&utm_medium=social&utm_source=linkedin&utm_hss_channel=lcp-10007575
- [10.] SPA-OPS – Transformative Agreement Toolkit, https://wellcome.figshare.com/articles/online_resource/SPA-OPS_Transformative_Agreement_Toolkit/9805043
- [11.] Wilhelm Widmark (2021): Will there be any transformation or are we stuck with the transformative agreements? <https://www.uksg.org/newsletter/uksg-enews-503/will-there-be-any-transformation-or-are-we-stuck-transformative>
- [12.] The OA Diamond Journals Study, <https://scienceeurope.org/our-resources/oa-diamond-journals-study/>
- [13.] IWA Publishing Launches Pilot to Flip its Entire Journal Portfolio to Open Access Using the Subscribe-to-Open Model, <https://www.iwapublishing.com/news/iwa-publishing-launches-pilot-flip-its-entire-journal-portfolio-open-access>
- [14.] shift+OPEN, An MIT Press initiative to flip subscription journals to open access, <https://mitpress.mit.edu/shiftoopen/>
- [15.] The biggest opportunities society and university press journal publishers see in 2023: series intro, <https://blog.scholasticahq.com/post/opportunities-journal-publishers-2023-intro/>